

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

**Tietopaketti turvapaikanhakijan työllistymisestä
kuvin ja selkosuomella**

Raita Maliniemi

Viittomakielen ja tulkkauksen koulutus (240 op)

5 / 2018

www.humak.fi

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Viittomakielen ja tulkkauksen koulutus

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Raita Maliniemi	Sivumäärä 32 ja 14 liitesivua
Työn nimi Tietopaketti turvapaikanhakijan työllistymisestä kuvin ja selkosuomella	
Ohjaava(t) opettaja(t) Sirpa Lyytinen & Hanna-Kaisa Turja	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja KUVAKO-hanke, Marja Eskel	
Tiivistelmä Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa vastaanottokeskusten käyttöön tietopaketti turvapaikanhakijoiden työllistymiseen liittyvistä asioista kuvin ja selkosuomella. Opinnäytetyön tavoitteena oli myös selvittää, miten Papunet-sivuston kuvat soveltuvat muokattuina turvapaikanhakijan työllistymiseen liittyvien asioiden kuvittamiseen. Opinnäytetyön tilaajana toimi KUVAKO-hanke, jonka tavoitteena on kehittää kuvakommunikaatiota vastaanottokeskuksissa. Tietopaketti rakennettiin KUVAKO-hankkeen pilottivastaanottokeskuksen, Siilinjärvellä sijaitsevan Tarinan vastaanottokeskuksen, tarpeiden pohjalta. Tietopaketin rakentaminen aloitettiin tutustumalla turvapaikanhakijoiden työllistymiseen liittyviin asioihin. Tiedonhankinnan pohjalta tehtiin hahmotelma tietopaketin sisällöstä. Tietopaketin sisällöstä konsultoitiin Tarinan vastaanottokeskuksen johtajaa pitkin tietopaketin valmistamisprosessia. Lopullinen tietopaketti tuotettiin selkokielellä ja kuvitettiin Papunetin kuvilla. Tietopaketissa kerrotaan työnteko-oi-keudesta, työn hakemisesta, verotuksesta ja palkanmaksusta. Opinnäytetyöprosessissa kävi ilmi, että Papunetin kuvapankista puuttuu sekä arkipäiväisiä että turvapaikanhakijan elämään liittyviä kuvia. Osa kuvista on vaikeasti ymmärrettäviä. Kuvia muokkaamalla on mahdollista luoda uusia merkityksiä, mutta kuvia muokkaamalla ja yhdistelemällä pystyy luomaan vain rajallisen määrän uusia merkityksiä. Nämä muokkaamalla luodut kuvat eivät ole aina selkeitä ja hel-posti ymmärrettäviä. Kaikkia aiheita ei ole mahdollista kuvittaa edes muokattujen kuvien avulla. Käytet-tävissä olevat kuvat eivät muokattuinaakaan vastaa haasteeseen, minkä vastaanottokeskusympäristön kuvittaminen asettaa. Opinnäytetyön produktina valmistunut tietopaketti tulee levitykseen Papunet-sivuston kautta. Sieltä vastaanottokeskukset voivat ladata tietopaketin käyttöönsä. Myös opinnäytetyön aikana muokatut ku-vat lisätään Papunetin kuvapankkiin.	
Asiasanat turvapaikanhakija, selkokieli, kuvat	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Interpreting and Linguistic Accessibility

ABSTRACT

Author Raita Maliniemi	Number of Pages 32 + 14
Title Employment of asylum seeker – A booklet written in plain language and illustrated with symbols	
Supervisor(s) Sirpa Lyytinen & Hanna-Kaisa Turja	
Subscriber and/or Mentor KUVAKO-project. Mentor Marja Eskel	
Abstract The goal of this thesis was to make a booklet about things connected to employment of asylum seekers. The booklet was written in plain language and illustrated with symbols from Papunet (a website offering information and material for communication). Another aim was to find out how the symbols from Papunet can be used on booklet after modifying the symbols. The subscriber of this thesis was KUVAKO-project which studies and develops communication with symbols in reception centers. The thesis was made in alliance with the reception center in Siilinjärvi. At the beginning, the fact-finding was addressed on asylum seekers and things connected to their employment. Outline of the booklet was made by the writer of this thesis. The outline was sent to the reception center in Siilinjärvi to get comments and feedback. After the outline was accepted the booklet was written in plain language and illustrated with symbols. The reception center was consulted throughout the project of making the booklet. It was found that there are many areas of life that cannot be illustrated with symbols available in Papunet. There is also symbols that are difficult to understand. It was possible to make new symbols by modifying or joining two symbols in one. The meaning of modified symbols isn't always easy to understand. Not all meanings can be modified from the symbols available in Papunet. The booklet is available in Papunet. It can be downloaded from there. The symbols that were modified by the writer of this thesis are also available in Papunet.	
Keywords asylum seeker, plain language, symbols	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 TURVAPAIKANHAKIJAT JA VASTAANOTTOKESKUKSET	6
3 MENETELMÄT	8
3.1 Selkokieli	9
3.2 Selkojulkaisu ja kuvat	11
4 TURVAPAIKANHAKIJAN TYÖLLISTYMINEN	13
5 KEHITTÄMISTYÖN PROSESSI JA TIETOPAKETIN LAATIMINEN	16
5.1 Kehittämistyön prosessi	16
5.2 Tietopaketin laatiminen	18
5.3 Tietopaketin osioiden rakentuminen	20
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	24
7 POHDINTA	26
LÄHTEET	29
LIITTEET	33
Liite 1 Hahmotelma tietopaketin sisällöstä	33
Liite 2 Tietopaketti	34

1 JOHDANTO

Vuonna 2015 Eurooppa kohtasi suurimman pakolaiskriisin sitten toisen maailmansodan (Kuosma 2016, 1). Euroopasta turvapaikkaa haki yli 1 255 600 ensikertalaista, mikä on yli kaksinkertainen määrä vuoteen 2014 verrattuna (Eurostat 2016). Myös Suomeen saapui ennätysmäärä turvapaikanhakijoita, yhteensä 32 477 henkilöä (Maahanmuuttovirasto 2017a). Tämä on yli kahdeksan kertaa enemmän kuin vuonna 2014 (Jauhiainen 2017, 29).

Suomeen turvapaikanhakijoina saapuvat henkilöt ovat oikeutettuja vastaanottokeskuksen järjestämiin vastaanottopalveluihin, joilla turvataan turvapaikanhakijoiden toimeentulo ja hyvinvointi (Maahanmuuttovirasto 2018a). Saamistaan palveluista huolimatta turvapaikanhakijoiden tulisi pyrkiä huolehtimaan toimeentulostaan itse (Maahanmuuttovirasto 2018b). Turvapaikanhakijat tarvitsevat saavutettavaa tietoa työllistymiseen liittyvistä asioista, joten toiminnallisen opinnäytetyöni kehittämistehtävänä on tuottaa tietopaketti turvapaikanhakijoiden työllistymiseen liittyvistä aiheista kuvin ja selkosuomella vastaanottokeskusten käyttöön.

Kun tekstin ymmärtäminen on vaikeaa, kuva on keino havainnollistaa tekstin sisältöä (Papunet 2017). Turvapaikanhakijoiden suomen kielen taito vaihtelee suuresti, joten kuvilla on suuri merkitys tietopaketin sisällön ymmärtämisessä. Graafisen keinon, tietopaketissa kuvien, avulla tuetaan luetun ymmärtämistä sekä keskustelussa puheen ymmärtämistä (Trygg 2010, 31). Tietopaketin selkokiehisen tekstin kuvitan Papunet-sivuston kuvilla. Selkokiehellä tarkoitetaan sisällöltään, sanastoltaan ja rakenteeltaan yleiskiehää ymmärrettävämmäksi ja luettavammaksi mukautettua suomen kiehää (Selkokeskus 2015). Tavoitteenani on selvittää, miten Papunetin kuvat soveltuvat muokattuna turvapaikanhakijan työllistymiseen liittyvien asioiden kuvittamiseen.

Opinnäytetyön tilaajana toimii KUVAKO-hanke, jota hallinnoi Humanistinen ammattikorkeakoulu. Hankkeen hankekumppaneina toimivat Kehitysvammaliitto, XAMK Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu ja Pohjois-Savon opisto ry. Hankkeessa kehitetään kuvakommunikaatiota tilanteisiin, joissa turvapaikanhakijoilla ja vastaanottokeskuksen työntekijöillä ei ole yhteistä kiehää. Hankkeen aikana tutkitaan, kokeillaan ja kehitetään

Papunet-verkkopalvelun kuvien soveltuvuutta vastaanottokeskuksissa sekä kootaan ja yhtenäistetään jo käytössä olleita kuvia. Tämän lisäksi hankkeen aikana luodaan uusia kuvia vastaanottokeskusten tarpeisiin. Hankkeessa kokeiltuja ja kehitettyjä kuvia voidaan käyttää myös tulkkauksen tukena. KUVAKO – kuvakommunikaatio vastaanottokeskuksissa on vuosina 2017-2020 toteutettava kolmivuotinen hanke. (Humanistinen ammattikorkeakoulu 2018.) Hankkeen projektipäällikkö on Marja Eskel, joka toimii myös opinnäytetyön työelämäohjaajana.

Opinnäytetyö tehdään yhteistyössä Siilinjärvellä sijaitsevan Tarinan vastaanottokeskuksen kanssa, sillä tarve tietopakettile on lähtöisin vastaanottokeskukselta. Tarinan vastaanottokeskus on yksi KUVAKO-hankkeen pilottivastaanottokeskuksista. Tarina on lokakuussa 2015 avattu vastaanottokeskus, jota ylläpitää Kuopion Settlementti Puijola ry (Settlementti Puijola ry 2016, 12). Vastaanottokeskuksessa on asunut yhtäaikaista enimmillään 345 turvapaikanhakijaa. Vuoden 2017 lopussa Tarinan vastaanottokeskuksessa majoittui 230 asukasta. Tämän lisäksi Tarinan kirjoilla oli noin sata yksityismajoituksessa asuvaa turvapaikanhakijaa. Noin puolet Tarinan asukkaista on perheitä, joten vastaanottokeskuksessa majoittuu myös paljon alaikäisiä lapsia. (Settlementti Puijola ry 2018, 12.) Tarinassa asuu paljon luku- ja kirjoitustaidottomia asukkaita aina lapsista vanhuksiin (Hedberg 2017), joten kuvien merkitys viestin välittämisessä korostuu vastaanottokeskuksen arjessa.

2 TURVAPAIKANHAKIJAT JA VASTAANOTTOKESKUKSET

Turvapaikanhakijalla tarkoitetaan henkilöä, joka hakee suojelua ja oleskeluoikeutta vieraasta valtiosta (Maahanmuuttovirasto 2017a). YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen (1948) mukaan "jokaisella vainon kohteeksi joutuneella on oikeus hakea ja nauttia turvapaikkaa muissa maissa." Saadakseen pakolaisaseman eli turvapaikan turvapaikanhakijalla on oltava perustellusti aihetta pelätä joutuvansa vainon kohteeksi kotimaassaan tai pysyvässä asuinmaassaan. Hakijan rotu, uskonto, kansallisuus, tiettyyn yhteiskuntaluokkaan kuuluminen sekä poliittinen mielipide ovat

Geneven pakolaissopimuksessa määritellyjä vainon syitä. (Pakolaisten oikeusasemaa koskeva yleissopimus 77/1968.)

Maassa oleskeleva ulkomaalainen voi saada Suomesta turvapaikan myös toissijaisen suojelun perusteella, mikäli on perusteltavaa uskoa, että henkilön palauttaminen kotimaahan tai pysyvään asuinmaahan saattaisi hänet todelliseen vaaraan kärsiä vakavaa haittaa. Vakavaksi haitaksi luetaan kuolemanrangaistus ja teloitus, kidutus tai muu epäinhimillinen tai ihmisarvoa loukkaava kohtelu tai rangaistus sekä mielivaltaisesta väkivallasta kansainvälisen tai maan sisäisen aseellisen selkkauksen yhteydessä johdettu vakava ja henkilökohtainen vaara. (Ulkomaalaislaki 301/2004.) Henkilö ei ole oikeutettu turvapaikkaan tai toissijaiseen suojeluun, mikäli on perusteltua epäillä, että hän on tehnyt sotarikoksen, rikoksen rauhaa tai ihmiskuntaa vastaan, törkeän rikoksen tai Yhdistyneiden kansakuntien tarkoituspöytäkirjojen ja periaatteiden vastaisen teon (Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus 1948; Ulkomaalaislaki 301/2004).

Turvapaikanhakijat majoitetaan vastaanottokeskuksiin turvapaikkahakemuksen käsittelyn ajaksi, tai vaihtoehtoisesti turvapaikanhakijat voivat järjestää majoituksensa itse. Maahanmuuttovirasto vastaa vastaanoton käytännön toiminnan ohjauksesta, suunnittelusta ja valvonnasta. Maahanmuuttovirasto maksaa vastaanottokeskusten perustamis- ja ylläpitokustannukset sekä korvauksen vastaanottopalveluiden järjestämisestä palveluntuottajille. Vastaanottopalveluita voivat tuottaa valtion lisäksi kunta, kuntayhtymä, muu julkisoikeudellinen yhteisö, yksityinen yhteisö tai säätiö. (Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta 746/2011.) Maaliskuussa 2018 Suomessa toimi 48 aikuisille ja perheille tarkoitettua vastaanottoyksikköä sekä kahdeksan yksintulleiden alaikäisten yksikköä; alaikäisyksiköissä oli kirjoilla 72 henkilöä, vastaanottojärjestelmässä kaikkiaan noin 12 580 aikuista tai perheisiin kuuluvaa henkilöä (Maahanmuuttovirasto 2018c).

Suomeen turvapaikanhakijoina saapuvat henkilöt ovat oikeutettuja vastaanottokeskusten järjestämiin vastaanottopalveluihin, joihin sisältyvät majoitus, vastaanotto- ja käytöraha, sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelut, tulkki- ja käännöspalvelut sekä työ- ja opintotoiminta. Tämän lisäksi myös ateriat voidaan järjestää vastaanottopalveluina. (Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin

tunnistamisesta ja auttamisesta 746/2011.) Saamistaan palveluista huolimatta turvapaikanhakijoiden tulisi pyrkiä huolehtimaan toimeentulostaan itse (Maahanmuuttovirasto 2018b).

Koska turvapaikanhakijan tulisi huolehtia toimeentulostaan itse, tarvitsee hän saavutettavaa tietoa turvapaikanhakijan työllistymiseen liittyvistä asioista. Saavutettavuus on sitä, että tieto ja palvelut ovat kaikkien ulottuvilla siten, etteivät yksilöiden erilaiset ominaisuudet vaikuta mahdollisuuteen osallistua ja saada elämyksiä (Opetusministeriö 2004, 74). Kielen ymmärrettävyyden kannalta korostuvat tiedollinen saavutettavuus ja tiedottamisen saavutettavuus. Ymmärtämisen helpottaminen, kuten selkokielisten tekstien tarjoaminen, on tiedollisen saavutettavuuden toteuttamista. Sen sijaan esimerkiksi esitteiden visuaalinen ja kielellinen selkeys sekä eri kielillä tiedottaminen ovat tiedottamisen saavutettavuutta. (mt., 12.)

3 MENETELMÄT

Opinnäytetyöni on toiminnallinen opinnäytetyö. Toiminnallisella opinnäytetyöllä tarkoitetaan työelämän kehittämistyötä, jonka tavoitteena on kehittää ammatillista kenttää käytännön toiminnan ohjeistamisella, opastamisella, toiminnan järjestämisellä tai järjeistämällä (Vilkkä & Airaksinen 2004, 9). Toiminnallisen opinnäytetyön tuotoksena syntyy aina jokin konkreettinen tuote (mt., 51). Opinnäytetyöni tuotoksena on syntynyt turvapaikanhakijan työllistymisestä kertova tietopaketti, joka on toteutettu kuvin ja selkosuomella. Toiminnallisen opinnäytetyön raportoinnissa avataan menetelmiä, joita on käytetty tuotoksen saavuttamiseksi (mt., 51).

Toiminnallisuus näkyy opinnäytetyössäni käytetyissä menetelmissä. Tietopaketin sisällön tuottamiseksi tutustuin turvapaikanhakijan työllistymiseen liittyviin asioihin, kuten työnteko-oikeuteen, verotukseen, palkanmaksuun sekä työn hakemiseen. Tein turvapaikanhakijan työllistymiseen liittyvistä asioista tiedonhankintaa, minkä avulla olen muodostanut selkeän kuvan turvapaikanhakijan työllistymisestä. Opinnäytetyöprosessin aikana kävi nopeasti selväksi, että turvapaikanhakijan työllistymiseen liittyen on

todella vähän tietoa tarjolla. Tietoa turvapaikanhakijan työnteko-oikeudesta, palkanmaksusta, veroasioista ja työn hakemisesta lisää luvussa 4.

Turvapaikanhakijan työllistymiseen liittyvien asioiden lisäksi olen selvittänyt, millaista tutkimusta on tehty aikaisemmin turvapaikanhakijoiden ja vastaanottokeskusten kuvittamiseen liittyen. Vastaanottokeskuksille on tehty kommunikaation tukemiseen joitakin ammattikorkeakoulutasoisia opinnäytetöitä. Näistä mainittakoon esimerkkeinä Uusi Koti – maahanmuuttajan ja SPR:n ystävän kuvallinen asumisen ja asioinnin opas (Haaksluoto & Koivisto 2013), Graafinen ohjeistus vastaanottokeskuksen asiakkaaksi saapuvalla turvapaikanhakijalle (Elomaa 2016) sekä KOMMUNIKAATION TUKEMINEN PAIHOLAN VASTAANOTTOKESKUKSEN SAIRASVASTAANOTOLLA – Kuvamateriaalia flunssan ja vatsataudin omahoidon ohjaukseen (Ojala & Piironen 2017). Näiden lisäksi turvapaikan hakemiseen liittyvää kuvitettua materiaalia löytyy Maahanmuuttoviraston sivuilta (Maahanmuuttovirasto 2018d).

Kuvittaminen ja selkokielistäminen ovat myös opinnäytetyössäni käytettyjä menetelmiä, sillä toiminnallisen opinnäytetyön tuotoksena on syntynyt tietopaketti turvapaikanhakijan työllistymiseen liittyvistä asioista kuvin ja selkosuomella. Kuvittamisen ja selkokielistämisen lisäksi yhtenä menetelmänä olen käyttänyt konsultoimista tietopaketin sisällön, kuvien ja tekstin suhteen. Konsultoimisella tarkoitetaan neuvottelemista, neuvon kysymistä (Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone Oy 2017a).

3.1 Selkokieli

Selkokieli on suomen kielen muoto, joka on mukautettu sisällöltään, sanastoltaan ja rakenteeltaan yleiskieltä luettavammaksi ja ymmärrettävämmäksi. Se on suunnattu ihmisille, joilla on vaikeuksia lukea tai ymmärtää yleiskieltä. (Selkokeskus 2015.)

Suomessa selkokielen tarvitsijoita arvioidaan olevan yli 500 000 eli noin 10 % väestöstä. Selkokielen tarvitsijoiden ja tietyissä tilanteissa selkokielestä hyötyvien yhteenlaskettu määrä nousee 20-25 % väestöstä. (Virtanen 2014, 20.) Tarvearvio on vuodelta

2014, joten siinä ei ole huomioitu vuoden 2015 pakolaiskriisin vaikutuksia selkokielestä hyötyvien tai sitä tarvitsevien määrään.

Syyt selkokielen tarvitsemiseen ovat moninaiset, mutta tiivistetysti selkokielen tarpeen syntymisen syyt voidaan jakaa neljään pääryhmään: perimän vaikutus sekä sikiö- ja lapsuusajan kehityshäiriöt, sairauden tai ikääntymisen aiheuttamat syyt, kieliympäristön vaikutus, tai mainittujen syiden yhteisvaikutus (Virtanen 2012, 37). Virtasen (2012, 39-40) mukaan selkokielestä hyötyvät voidaan jakaa kahdeksaan väestöryhmään:

1. Henkilöt, joilla on ongelmia hahmottamisessa, tarkkaavaisuudessa ja keskittymisessä (esim. ADFD, FASD)
2. Henkilöt, joilla on kielellisiä vaikeuksia (lukivaikeus, dysfasia)
3. Henkilöt, joiden kehitys on viivästynyt (kehitysvammaiset henkilöt ja muut, joilla on laaja-alaisia oppimisvaikeuksia)
4. Henkilöt, joilla on autismin kirjoon liittyviä oppimisvaikeuksia
5. Henkilöt, joilla on aivoverenkierron häiriö (AVH, afasia)
6. Henkilöt, joilla on muistihäiriö (erityisesti dementiaa sairastavat) ja osa hyvin iäkkäistä henkilöistä
7. Henkilöt, jotka opettelevat suomea toisena tai vieraana kielenä (tavallisimmin maahanmuuttajat)
8. Muut (henkilöt jotka kuuluvat etniseen tai kielelliseen vähemmistöön, mielenterveyskuntoutujat, syrjäytyneet, ulkosuomalaiset, koululaiset, suuri yleisö)

On kuitenkin tärkeää muistaa, että kaikki edellä mainittujen ryhmien jäsenistä eivät hyödy selkokielestä tai tarvitse sitä. (Virtanen 2012, 39.)

Opinnäytetyössä keskityn seitsemännen ryhmän, eli suomea toisena tai vieraana kielenä opiskelevien, turvapaikanhakijoiden selkokielen tarpeiden huomioimiseen. Vastaanottokeskuksessa järjestetään vastaanottopalveluihin kuuluvaa opintotoimintaa (Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta 746/2011), ja turvapaikanhakijan on osallistuttava vastaanottopalveluihin kuuluvaan suomen tai ruotsin kielen opetukseen (Maahanmuuttovirasto 2018e). Turvapaikanhakijoiden tarve selkokieleen vaihtelee suuresti; osa turvapaikanhakijoista hyötyy selkokielestä suomen kielen opintojen alkuvaiheessa, kun taas toisilla selkokielen tarve korostuu puutteelliseksi jääneen suomen kielen taidon vuoksi (Virtanen 2012, 52-53).

3.2 Selkojulkaisu ja kuvat

Kun tekstin ymmärtäminen on vaikeaa, kuva on keino havainnollistaa tekstin sisältöä (Papunet 2017). Turvapaikanhakijoiden suomen kielen taito vaihtelee suuresti, joten kuvilla on suuri merkitys tietopaketin sisällön ymmärtämisessä. Graafisen keinon, tietopaketissa kuvien, avulla tuetaan luetun ymmärtämistä sekä keskustelussa puheen ymmärtämistä (Trygg 2010, 31).

Opinnäytetyön produktina syntyvä tietopaketti on tarkoitus toteuttaa mahdollisimman tarkasti selkojulkaisun ohjeistuksia seuraten. Siinä huomioidaan kirjaintyyppi sekä kirjainten koko, riviväli ja rivinpituus, palstan muoto ja tekstin ladonta sekä kappalejaot, typografinen hierarkia ja värien käyttö. Typografisella hierarkialla tarkoitetaan sitä, että eri tekstit, kuten otsikko ja leipäteksti, erottuvat toisistaan esimerkiksi lihavoinnin tai kirjaintyyppin ja tekstikoon muutosten avulla. Näiden lisäksi selkojulkaisuissa huomiota tulee kiinnittää julkaisun kokoon ja taittoon. (Virtanen 2012, 119-126.) Selkokielen kirjoittamiseen ja taittamiseen löytyvät tarkat ohjeet sekä Selkokeskuksen sivuilta että Selkokielen käsikirjasta.

Kuvituksen käyttöä selkojulkaisussa ei ole tutkittu laajasti, mutta Selkokeskus on määritellyt selkokuville muutamia kriteereitä, joita on hyvä noudattaa selkojulkaisua tehtäessä. Julkaisuun tulevan kuvan ja tekstin tulee olla yhteneväisiä ja viestiä samaa asiaa, sillä kuva tukee tekstin ymmärtämistä. Selkokuvissa olisi hyvä välttää erikoisia kuvakulmia ja turhia yksityiskohtia sekä käyttää symbolikuvia harkiten. Myös kuvien suhdetta toisiinsa on hyvä tarkkailla, sillä selkojulkaisujen lukijoiden kuvanlukutaito ei välttämättä riitä kuvien merkitysten ymmärtämiseen. (Selkokeskus 2016a.) Usein piirroksen hahmottaminen on helpompaa kuin valokuvan, sillä valokuvassa olevat valot ja varjot sekä turhat yksityiskohdat voivat aiheuttaa epäselvyyttä tai viedä huomion väärin asioihin (Virtanen 2012, 135).

Turvapaikanhakijoille suunnattuja materiaaleja tehtäessä on kiinnitettävä huomiota myös kulttuurillisiin tekijöihin, sillä jokainen tulkitsee kuvia omasta kulttuuristaan käsin (Virtanen 2012, 130). Tarinan vastaanottokeskuksen asukkaat ovat taustoiltaan

heterogeeninen ryhmä; vuonna 2015 asukkaita oli Irakista, Syyriasta, Afganistanista, Iranista, Libanonista, Algeriasta ja Bangladeshista (Setlementti Puijola ry 2016, 12). Vuotta myöhemmin asukkaita oli lähinnä Irakista, Afganistanista ja Syyriasta (Setlementti Puijola ry 2017, 12). Vuonna 2017 turvapaikanhakijoita oli Irakin ja Afganistanin lisäksi myös Syyriasta, muutamista Afrikan maista ja Aasiasta (Setlementti Puijola ry 2018, 12). Koska asukkaat tulevat erilaisista taustoista ja kulttuureista, tulee tämä huomioida vastaanottokeskusympäristöön kuvituksia tehtäessä. Tämä kävi ilmi keväällä 2017, kun vierailin Tarinan vastaanottokeskuksessa erään kuvittamistoimeksiannon tiimoilta. Keskustelimme vastaanottokeskuksen työntekijän kanssa vastaanottokeskusympäristön kuvittamisesta sekä siitä, millaisia asioita kuvittamisessa tulisi huomioida. Kuvituksessa olisi hyvä käyttää tasaisesti kaikkien etnisten ryhmien edustajia tai vaihtoehtoisesti ihonväriältään tunnistamatonta henkilöahmoa. Myös hahmojen sukupuolten jakautumiseen tulisi kiinnittää huomioita, sillä vaikka monet turvapaikanhakijat tulevat miehiä korostavista kulttuureista, Suomessa mies ja nainen ovat tasa-arvoisia.

Jos tuottaisin tietopaketin pelkästään kuvin, tulisi minun kiinnittää huomiota myös siihen, että vastaanottokeskuksissa voi asua myös henkilöitä, joiden äidinkieltä luetaan esimerkiksi oikealta vasemmalle. Mikäli tällainen henkilö lukisi vasemmalta oikealle luettavaa kuvitusta väärinpäin, voisi siitä aiheutua suuria väärinymmärryksiä (Virtanen 2012, 130). Tuotan tietopaketin sekä selkosuomella että kuvin, ja nämä komponentit ovat läsnä samanaikaisesti, joten suuria ongelmia länsimaisesta lukusuunnasta ei pitäisi syntyä. Koska tietopaketissa on sekä tekstiä että kuvia, kuvat menevät luonnollisesti tekstin mukaisesti vasemmalta oikealle. Vastaanottokeskusten suomen kielen opetus on turvapaikanhakijoille pakollista, joten oletettavasti turvapaikanhakijat ovat tietoisia suomen kielen lukusuunnasta.

Opinnäytetyössäni selvitän, miten Papunet-sivuston kuvat soveltuvat muokattuina turvapaikanhakijoiden työllistymiseen liittyvien asioiden kuvittamiseen. Papunet on osa Kehitysvammaliittoa, ja sen tehtävänä on "edistää puhevammaisten sekä muiden oppimisessa, ymmärtämisessä ja kommunikoinnissa tukea tarvitsevien ihmisten osallisuutta ja yhdenvertaisuutta yhteiskunnassa" (Papunet 2014). Papunet-sivustolla on tietoa puhevammaisuudesta, kommunikoinnista ja saavutettavuudesta. Sivustolta löytyy myös materiaaleja, valmiita ja muokattavia, kommunikoinnin tueksi (Papunet

2015). Papunetin kuvapankissa on yli 28 000 kuvaa, joista valokuvia on 2 800 ja viittomakuvia 2 000. Loput kuvista ovat piirroskuvia ja piktogrammeja, joista valitsen kuvat tietopakettiin. (Papunet 2018a.) Piktogrammit ovat kommunikointia tukevia, hyvin tyyliteltyjä, valkoisia piirroskuvia, jotka esitetään mustalla taustalla. Papunetin kuvapankista löytyvät piktogrammit ovat belgialaisesta Sclera Picto's -kuvastosta (Trygg 2010, 47-48).

4 TURVAPAIKANHAKIJAN TYÖLLISTYMINEN

Turvapaikanhakija saa automaattisesti työnteko-oikeuden joko kolmen tai kuuden kuukauden kuluttua turvapaikanhakijaksi ilmoittautumisesta. Aika on kolme kuukautta, mikäli turvapaikanhakija on esittänyt viranomaiselle aidoksi todetun passin tai muun matkustusasiakirjan turvapaikanhakijaksi ilmoittautumisen yhteydessä. Mikäli matkustusasiakirjaa ei ole esitetty, raja on kuusi kuukautta. Turvapaikanhakijan työnteko-oikeus on voimassa, kunnes turvapaikanhakemuksesta annettu päätös on lainvoimainen. Päätös on lainvoimainen silloin, kun hallinto-oikeus tai korkein hallinto-oikeus on antanut asiassa ratkaisunsa tai korkein hallinto-oikeus ei myönnä valituslupaa. Jos turvapaikanhakija ei valita Maahanmuuttoviraston tai hallinto-oikeuden päätöksestä, päätös tulee lainvoimaiseksi valitusajan umpeutuessa. Valitusajan pituus on 21 päivää päätöksen tiedottamisesta turvapaikanhakijalle. Valitusprosessi kestää noin 0,5-2 vuotta, jonka aikana turvapaikanhakijalla on oikeus tehdä ansiotyötä. (Maahanmuuttovirasto 2018f.)

Turvapaikanhakija ei voi rekisteröityä TE-toimiston asiakkaaksi, sillä rekisteröitymiseen vaaditaan voimassa oleva oleskelulupa. Turvapaikanhakija ei ole myöskään oikeutettu työttömyysetuuteen. Turvapaikanhakija voi hyödyntää TE-toimistoa itsenäiseen työnhakuun; toimiston aulassa sijaitsevia tietokoneita voi käyttää työpaikan etsimiseen, ja aulassa olevat verkkoneuvojat voivat tarvittaessa neuvoa ja opastaa siinä. (Lapin työ- ja elinkeinotoimisto 2018.)

Tehdäkseen töitä turvapaikanhakija tarvitsee verokortin, jonka saa verotoimistosta. Koska turvapaikanhakijalla ei ole suomalaista henkilötunnusta, verotoimiston virkailija luo turvapaikanhakijalle keinotunnuksen henkilöllisyyttä varten. Keinotunnus käy ainoastaan verotoimistossa, eikä se kelpaa esimerkiksi pankissa. Verotoimistossa asioimista varten turvapaikanhakijan olisi hyvä täyttää ennakkoon tulostettava verokorttihakemus (lomake 5042), mutta lomake on mahdollista saada myös verotoimistosta. Lomakkeeseen tulee merkitä ainakin henkilötiedot, Suomeen saapumispäivä, työnteon alkamispäivä, arvio koko vuoden palkan määrästä ja työnantajan nimi, jos se on jo tiedossa. Verotoimistossa asioimista varten mukaan otetaan ennakkoon täytetty verokorttihakemus, vastaanottokeskuksen asukaskortti tunnistamista varten sekä mahdollinen passi ja työsopimus. Mikäli työsopimusta ei ole, turvapaikanhakijan tulee arvioida vuoden palkan suuruus sekä kertoa, mistä saa töitä tai kuka hänet työllistää. (Verohallinto 2017a.)

Suomessa palkka maksetaan lähtökohtaisesti työntekijän osoittamalle pankkitilille. Palkka voidaan maksaa käteisenä vain pakottavasta syystä. Mikäli palkka maksetaan käteisenä, työnantajalla on oltava työntekijän allekirjoittama kuitti tai muu maksun todentava selvitys palkan maksamisesta. (Työsopimuslaki 55/2001.) Mikäli turvapaikanhakijalla ei ole todennettua henkilötodistusta, pankkitilin avaaminen on käytännössä mahdotonta. Turvapaikanhakija voi yrittää avata pankkitilin, mikäli hänellä on voimassa oleva passi. Passi ei kuitenkaan ole tae tilin avaamisen onnistumisesta, sillä pankilla on lain nojalla oikeus kieltäytyä pankkitilin avaamisesta. Pankin kieltäytyminen voi johtua asiakkaasta tai tämän aikaisempaan käyttäytymiseen liittyvästä painavasta perusteesta, asiakassuhteelle ei ole todellista tarvetta tai kieltäytyminen perustuu lakiin rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä. (Vuorenmaa 2016.)

Turvapaikanhakijan on mahdotonta avata pankkitiliä, mikäli hänen henkilöllisyyttään ei pystytä luotettavasti todentamaan. Koska ansiotyötä tekeville turvapaikanhakijoilta puuttuu pankkitilejä, on palkanmaksussa jouduttu turvautumaan erityisjärjestelyihin. Osa työnantajista on maksanut palkan käteisellä, kun taas joidenkin turvapaikanhakijoiden työsuhde on päätynyt puuttuneen pankkitilin takia. Turvapaikanhakijoiden palkkoja on maksettu myös ystävien tai sukulaisten tileille, tähän kaikki työnantajat eivät

tosin suostu. Eräässä vastaanottokeskuksessa turvapaikanhakijan palkka maksetaan vastaanottokeskuksen tilille, josta se maksetaan turvapaikanhakijalle käteisellä. On myös olemassa tapaus, jossa paikallinen Punainen risti on avannut turvapaikanhakijalle tilin palkanmaksua varten. (Sisäasiainministeriö 2012, 21-22.)

Palkanmaksun haasteisiin helpotusta ovat tuoneet MONI-maksukortit. Vuonna 2016 Maahanmuuttovirasto kokeili vastaanottorahan maksamista MONI-kortille, joka on suomalaisen MONI Nordic Oy:n prepaid-periaatteella toimiva maksukortti. Pilotissa selvitettiin vastaanottorahan maksamisen lisäksi mahdollisuutta maksaa palkka tai kuntien sosiaali-etuksia kortilla. Onnistuneen kokeilun myötä Maahanmuuttovirasto kilpailutti prepaid-maksukorttien hankinnan, ja kilpailun voitti englantilainen Prepaid Financial Services Ltd. Vuoden 2017 helmikuusta alkaen turvapaikanhakijoiden vastaanottorahaa alettiin maksaa kortilla Oulun, Turun ja Tampereen vastaanottokeskuksissa. Maahanmuuttoviraston tavoitteena oli lisätä korttien määrää vähitellen kevään 2017 aikana. Maahanmuuttoviraston jakamien maksukorttien toimintaa on rajoitettu; sillä voi maksaa ainoastaan Suomessa, eikä verkkokaupassa maksaminen ole mahdollista. Maksukortille rahaa voi siirtää ainoastaan Maahanmuuttoviraston määrittelemä taho, kuten vastaanottokeskus ja mahdollinen työnantaja. (Maahanmuuttovirasto 2017b.)

Kaikki turvapaikanhakijat eivät saa vielä automaattisesti maksukorttia, sillä vastaanottorahan maksaminen maksukortilla on käytössä vain muutamassa vastaanottokeskuksessa. Turvapaikanhakijan on mahdollista hakea MONI MIGRI -korttia joko suoraan MONI Nordic Oy:stä tai vastaanottokeskuksen kautta. MONI Nordic Oy:n kautta tilattavat kortit ovat palkkatuloja varten, joten turvapaikanhakijalla tulisi olla tiedossa työpaikka korttia haettaessa. Turvapaikanhakija voi hakea korttia suoraan MONI Nordic Oy:stä lähettämällä heille asiakasnumerosa ja vastaanottokeskuksen nimen. Vastaanottokeskuksen kautta tilattaessa turvapaikanhakijasta lähetetään samat tiedot MONI Nordic Oy:lle. Kaikki hakemukset lähetetään Maahanmuuttoviraston tarkistettavaksi, ja mikäli Maahanmuuttovirasto puoltaa maksukortin myöntämistä, kortti toimitetaan vastaanottokeskukseen. Kortti luovutetaan vastaanottokeskuksessa henkilöllisyyden todistamista vastaan, minkä jälkeen turvapaikanhakija voi alkaa käyttää maksukorttiaan. (MONI asiakaspalvelu 2018.)

5 KEHITTÄMISTYÖN PROSESSI JA TIETOPAKETIN LAATIMINEN

Tässä luvussa käsittelen kehittämistyön prosessia ja tietopaketin toteuttamista. Luvussa 5.1 keskityn tietopaketin konkreettista tuottamista edeltävään aikaan. Luvuissa 5.2 ja 5.3 kerron tarkemmin tietopaketin laatimisesta, selkokielistämisen ja kuvittamisen vaiheista sekä tekemistäni ratkaisuksista. Tulevissa luvuissa viitataan tietopaketin sisällöstä tehtyyn ensimmäiseen hahmotelmaan (liite 1) sekä valmiiseen tietopakettiin (liite 2).

5.1 Kehittämistyön prosessi

Suuntaudun opinnoissani kommunikaatiomenetelmien ohjaukseen ja puhevammaisille tulkkaukseen, joten halusin tehdä opinnäytetyöni jollain tavalla suuntautumisopintojen sisältöihin liittyvään aiheeseen. Opinnoissa yhtenä asiakasryhmänä on käsitelty turvapaikanhakijoita, sillä yhteisen kielen puuttuessa turvapaikanhakijoiden kanssa puheen tukena voidaan käyttää esimerkiksi kuvia. Olemme tehneet suuntautumisopinnoissa joitakin kuvittamistehtäviä KUVAKO-hankkeelle, joten tiesin hankkeen olemassaolosta ja tavoitteista jo ennen opinnäytetyöprosessin alkamista. Marraskuussa 2017 otin sähköpostitse yhteyttä hankkeen projektipäällikkö Marja Eskeliin, jolta tiedustelin mahdollisuutta tehdä opinnäytetyön KUVAKO-hankkeelle. Vaihdoin joulukuun alussa ajatuksia opinnäytetyön mahdollisesta sisällöstä ja käytettävistä menetelmistä. Opinnäytetyöni aiheeksi muotoutui tietopaketin laatiminen turvapaikanhakija työllistymisestä kuvin ja selkosuomella, sillä tarve tietopakettille tuli Tarinan vastaanottokeskuksen johtaja Juha Huttuselta.

Laadin opinnäytetyösuunnitelman tammikuussa 2018. Koska turvapaikanhakijan työllistymiseen liittyvistä asioista ei ollut olemassa valmista tietopakettia, minkä olisin voinut kääntää selkosuomelle ja kuvittaa, aloitin opinnäytetyösuunnitelman kirjoittamisen aiheeseen tutustuen. Kartoitin, millaista tietoa turvapaikanhakijan työllistymisestä on

saatavilla. Pian kartoittamisen aloittamisen jälkeen huomasin, että aiheesta on saatavilla melko vähän tietoa. Varsinkin painettu kirjallisuus loistaa poissaolollaan. Lieneekö syynä se, että turvapaikanhakijat ovat turvapaikanhakijoita verrattain lyhyen aikaa vai siitä, että maailmaa koetellut pakolaiskriisi oli pahimmillaan vuonna 2015, vain hieman yli kaksi vuotta sitten? 2000-luvulla, vuoden 2015 pakolaiskriisiä lukuun ottamatta, Suomeen on saapunut vuosittain noin 1 500 – 6 000 turvapaikanhakijaa (Sisäministeriö 2018), joten turvapaikanhakijoiden työllistyminen on ollut verrattain marginaalinen aihe ennen turvapaikanhakijoiden määrän räjähdysmäistä kasvua vuonna 2015.

Suurin osa käyttämistäni lähteistä on peräisin internetistä, joten olen joutunut pohtimaan paljon lähteiden luotettavuutta. Lähteitä valitessani olen pohtinut lähdekriittisesti erityisesti lähteiden ikää ja alkuperää sekä totuudellisuutta ja puolueettomuutta (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 113). Suomen turvapaikanhakijatilanne on muuttunut viimeisten vuosien aikana paljon, joten kovin vanhoja lähteitä ei ole aina järkevää käyttää lähteinä: 2000-luvun alun tilanne ei vastaa pakolaiskriisin jälkeistä aikaa. Verkossa liikkuu myös paljon väärää ja valheellista tietoa, sillä turvapaikanhakijat ja vastaanotopalvelut ovat asioita, jotka herättävät paljon vastustusta. Lähteitä etsiessä oli mietittävä tarkkaan, onko sivusto ja kirjoittaja luotettava ja puolueeton, vai onko julkaisulla kenties subjektiivisia tarkoituksia.

Opinnäytetyösuunnitelman kirjoittamisen alkuvaiheessa keskityin turvapaikanhakijoihin, vastaanottopalveluihin ja turvapaikanhakijan työllistymiseen liittyviin asioihin tutustumiseen. Tämän lisäksi tutustuin selkokieleen ja kuvittamiseen, sillä itselläni ei ollut juurikaan kokemusta selkokielestä ennen opinnäytetyöprosessin aloittamista. Kuvittamista olin tehnyt vain muutamia kertoja opintojen aikana, joten pääsin tutustumaan tarkemmin myös selkokuvien ja taittamisen maailmaan opinnäytetyösuunnitelman kirjoittamisen aikana.

Opinnäytetyösuunnitelma valmistui 23.1.2018, ja opinnäytetyön tilaajapalaveri pidettiin 26.1. etäyhteyksien välityksellä. Tilaajapalaverissa olivat läsnä lisäksi opinnäytetyön työelämäedustajana toimiva Marja Eskel sekä toisena opinnäytetyöohjaajana toimiva lehtori Hanna-Kaisa Turja. Tilaajapalaverissa käytiin läpi opinnäytetyön menetelmät sekä kehittämistavoitteet. Toinen kehittämistehtävistä vahvistettiin muotoon "Tuottaa

tietopaketti turvapaikanhakijoiden työllistymiseen liittyvistä asioista kuvin ja selkosuomella vastaanottokeskusten käyttöön." Kehittämistehtävän toinen tavoite tarkentui muotoon "Selvittää, miten Papunet-sivuston kuvat soveltuvat muokattuna turvapaikanhakijan työllistymiseen liittyvien asioiden kuvittamiseen", sillä KUVAKO-hankkeessa oli jo käynyt ilmi, että kuvat eivät sellaisenaan toimi vastaanottokeskusympäristössä. Tämän lisäksi sovimme materiaalin käyttöoikeuksista:

Oikeudet tuloksiin ja muuhun opinnäytetyöhön liittyvään aineistoon ja sovelluksiin

Opinnäytetyön tuotoksena syntyneet materiaalit lisätään Papunet-sivustolle opinnäytetyön valmistumisen jälkeen. Papunetillä ei ole oikeutta hyödyntää materiaaleja kaupallisesti. Mikäli Papunet haluaa hyödyntää materiaaleja kaupallisesti, on asiasta sovittava erikseen opinnäytetyön tekijän kanssa. Mikäli Papunet haluaa jakaa materiaalia kolmannen osapuolen verkkosivulla, asiasta on sovittava opinnäytetyön tekijän kanssa.

Tein opinnäytetyösuunnitelmaan hahmotelman tietopaketin sisällöstä. Lähetin hahmotelman Tarinan vastaanottokeskuksen johtaja Juha Huttuselle kommentoitavaksi helmikuun 2018 alussa, sillä halusin saada varmistuksen, millaiselle tiedolle on tarvetta. Konsultoimalla pyrin varmistamaan sen, että tietopaketti palvelisi vastaanottokeskusta mahdollisimman hyvin. Maaliskuussa 2018 sain vastauksen, jossa oli muutama lisäysehdotus tietopaketin sisältöön. Kävin lisäysehdotukset läpi ja tutustuin aiheisiin tarkemmin, minkä jälkeen tein uuden rajauksen tietopaketin sisältöön. Palautteen saamisen jälkeen pääsin aloittamaan tietopaketin rakentamisen, kuvittamisen ja kääntämisen selkosuomelle.

5.2 Tietopaketin laatiminen

Tarve selkosuomella ja kuvin toteutetusta tietopaketista on lähtöisin Tarinan vastaanottokeskukselta. Koska turvapaikanhakijan työllistymiseen liittyvistä asioista ei ollut olemassa valmista tietopakettia, kartoitin, millaista tietoa aiheesta on saatavilla. Tehtyäni katsauksen tarjolla olevaan tietoon, rajasin tietopaketin sisällön neljään oleellisimmalta tuntuvaan osaan: työnteko-oikeuteen, työn hakemiseen, verotukseen ja palkanmaksuun. Hahmotelman tietopaketin sisällöstä (liite 1) lähetin Tarinan

vastaanottokeskukseen kommentoitavaksi. Saamieni kommenttien perusteella lisäsin tietopakettiin tiedon MONI-kortin hankkimisen mahdollisuudesta. Rajasin opinnäytetyöni ulkopuolelle Tarinasta tulleen tarpeen työnantajille suunnatusta tietopaketista, sillä se olisi jo aivan uuden projektin aihe. Välitin tiedon tarpeesta eteenpäin, sillä työnantajille suunnattu tietopaketti turvapaikanhakijan työllistymisestä olisi hyvä jatkokehittämisasihe opinnäytetyölleni.

Saatuani hyväksynnän tietopaketin sisällölle, ryhdyin tekemään tietopaketista selkokielistä versiota. Tein jo selkokielistämisen alkuvaiheessa ratkaisun, että tietopaketti tulee olemaan sinä-muodossa. Sinä-muoto helpottaa tekstin ymmärtämistä ja tuo sen lähelle lukijaa (Selkokeskus 2016b; Virtanen 2012, 77). Ensimmäistä käännöstä tehdessäni keskityin pelkästään selkokielelle kääntämiseen, minkä jälkeen etsin tietopakettiin sopivia kuvia Papunetin kuvapankista. Tietopaketin asettelua miettiessäni hahmottelin tietopaketista kaksi erilaista versiota. Ensimmäisessä versiossa teksti on vasemmalla ja kuvat oikealla puolella (kuva 1), toisessa avainsanat on kuvitettu tekstin yläpuolelle (kuva 2).

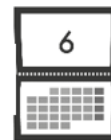
Voit tehdä töitä,

kun olet ollut turvapaikanhakijana

kolme tai kuusi kuukautta.

/

Kuva 1. Ensimmäinen versio tietopaketin asettelusta.

Voit tehdä töitä, kun olet ollut turvapaikanhakijana kolme tai kuusi kuukautta.

Kuva 2. Tietopaketin lopullinen asettelu.

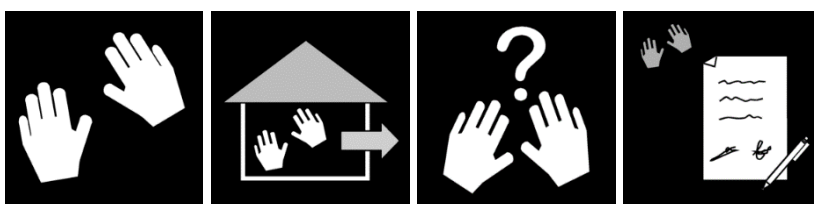
Päädyin rakentamaan tietopaketin kuvan 2 mukaisella tavalla. Kiinteästi tekstiin yhteydessä olevat kuvat helpottavat sanojen, ja sitä kautta tietopaketin sisällön, ymmärtämistä (Papunet 2018b). Kuvassa 1 tekstin sisältö ja kuvien sisältö ovat merkityksellisesti eri järjestyksessä, jolloin tekstin ja kuvien järjestyksen ristiriita saattaisi aiheuttaa väärinymmärryksiä. Koko tietopaketin kuvittaminen kuvan yksi mukaisella tavalla ei olisi edes ollut mahdollista, sillä Papunetin kuvapankista ei löydy kuvia kaikille tarvittaville merkityksille. Selkouutisten kuvittamisessa pyritään taittamaan kuva mahdollisimman lähelle sitä kohtaa, missä asia on mainittu (Virtanen 2012, 137), joten suoraan tekstin yläpuolelle sijoitettu kuva edesauttaa suomenkielisen sanan merkityksen ymmärtämistä.

5.3 Tietopaketin osioiden rakentuminen

Tietopaketti on jaettu neljään osioon: työnteko-oikeuteen, työn hakemiseen, verotukseen sekä palkanmaksuun. Osioden järjestys on mietitty sen mukaan, missä järjestyksessä asiat tapahtuvat turvapaikanhakijan työllistymisprosessissa. Jokaisen osion sisältö on tarkentunut, muovautunut ja rajautunut tietopaketin työstövaiheessa. Tietopaketti rakentui lopulliseen muotoonsa selkokielisen tekstin ja kuvituksen yhteensovittamisessa, sillä tietopaketin rakentamisessa olivat samanaikaisesti läsnä selkokielelle käännetty teksti, tekstin mukauttaminen ja tekstin kuvittaminen.

Tietopaketti alkaa osiolla työnteko-oikeus. Osion sisältö on pysynyt lähes samanlaisena ensimmäisestä hahmotelmasta (liite 1) valmiiseen tietopakettiin (liite 2). Selkokielisestä versiosta olen jättänyt passin rinnalta pois maininnan muista matkustusasiakirjoista, sillä käytännössä Euroopan ulkopuolelta tulevien turvapaikanhakijoiden kohdalla voimassa oleva passi on ainoa pätevä henkilöasiakirja (Vuorenpää 2016). Ratkaisulla teksti muuttui selkeämmäksi ja ymmärrettävämmäksi. Virkkeen "Saat tehdä töitä, kunnes päätös turvapaikasta astuu voimaan" lopun muokkasin muotoon "kunnes päätös turvapaikasta on lopullinen", sillä siinä muodossa tekstin kuvittaminen oli mahdollista toteuttaa käytettävissä olevin kuvin. Toinen näkyvä käännösratkaisu liittyi työnteko-oikeuden määrittämiseen koskemaan palkkatyötä. Tällä ratkaisulla halusin erottaa palkkatyön vastaanottopalveluihin kuuluvasta työtoiminnasta.

Kuvia valitessani olen joutunut miettimään, mitä merkityksiä kuvat välittävät. Esimerkiksi työtä kuvaavaksi kuvaksi valitsin kädet. Valitsemani kuva on symbolinen, vaikka symbolisia kuvia tulisi käyttää harkitusti selkojulkaisuissa (Virtanen 2012, 133). Päädyin symboliseen kuvaan, sillä en halunnut viitata kuvallani mihinkään tiettyyn työhön tai ammattiin. Valitsemani työ-symboli kulkee mukana läpi kuvituksen. Yhdistämällä kädet muihin merkityksiin on saatu aikaiseksi esimerkiksi merkitykset työvoimatoimisto, hakea töitä ja työsopimus (kuva 3).

Kuva 3. Tietopaketissa kädet symboloivat työtä.

Työn hakeminen -osion lopullisesta versiosta jätin pois tiedon siitä, ettei turvapaikanhakija voi rekisteröityä TE-toimiston asiakkaaksi. Alustavaan versioon tein asiasta selkokielen käännöksen "Et voi ilmoittautua TE-toimiston asiakkaaksi, koska sinulla ei ole oleskelulupaa", mutta virkkeen ymmärrettävä kuvittaminen osoittautui mahdottomaksi tehtäväksi käytettävissä olevin kuvin. Asia olisi vaatinut lisäksi selitystä esimerkiksi siitä, mitä TE-toimiston asiakkuus tarkoittaa. Tietopaketissa kerrotaan, että turvapaikanhakija voi käyttää TE-toimistoa itsenäiseen työnhakuun. Ajattelen tämän sisältävän tiedon siitä, millä tavalla TE-toimisto on turvapaikanhakijan käytettävissä. Koska TE-toimisto ei liene sanana tuttu turvapaikanhakijoille, avasin sen Selkosanomista löytämälläni tavalla: TE-toimisto eli työ- ja elinkeinotoimisto (Kiuttu 2015). Voi olla, että tämä ratkaisu ei avaa TE-toimiston merkitystä riittävästi turvapaikanhakijalle. Tietopaketti on kuitenkin tarkoitettu turvapaikanhakijan ja työntekijän välisen kommunikoinnin tueksi, joten tarvittaessa vastaanottokeskuksen työntekijä voi avata TE-toimiston merkitystä enemmän.

Työ- ja elinkeinotoimistosta puhuttaessa olen käyttänyt Papunetistä löytyvää kuvaa *työvoimatoimisto*, jossa merkitys on rakennettu työtä symboloivien käsien avulla. Suomessa julkisista työ- ja elinkeinopalveluista vastaa TE-palvelut, joilla on TE-toimistoja ympäri Suomen (Työ- ja elinkeinoministeriö 2018). TE-palveluilla on käytössään logo, mutta tällä hetkellä Papunetissä ei ole vielä tarjolla kuvaa logosta. TE-palveluiden virallisen logon käyttäminen kuvituksissa voisi edesauttaa sitä, että turvapaikanhakijat ymmärtäisivät TE-toimiston merkityksen ja yhdistäisivät sen helpommin todelliseen TE-toimistoon.

Verotus-osion alkupuolen selkokielistäminen ja kuvittaminen sujuivat melko hyvin. Osiota työstäessäni päädyin rakentamaan sekä verokorttihakemukseen merkittävät että verotoimistoon mukaan otettavat asiat ranskalaisin viivoin, sillä siten tieto on selkeimmin hahmotettavissa. Verotoimistoon mukaan otettavien asioiden selkokieliseen tekstiin sain muutaman pienen korjausehdotuksen Tarinan vastaanottokeskuksesta, joten hienosäädin tekstiä saadun palautteen perusteella. Suurin ero tietopaketin ensimmäisen hahmotelman ja valmiin tuotoksen välillä on siinä, että rajasin lopullisen tietopaketin ulkopuolelle tiedon turvapaikanhakijalle luotavasta keinotunnuksesta. Ensimmäisessä selkokielisessä versiossa tieto kulkee vielä mukana:

Verotoimiston virkailija tekee sinulle
keinotunnuksen henkilöllisyyttä varten,
koska sinulla ei ole suomalaista henkilö-
turvatunnusta. Keinotunnus toimii
ainoastaan verovirastossa, et voi käyttää
keinotunnusta muualla.

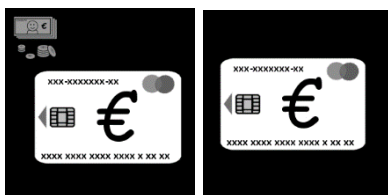
Yllä olevat virkkeet sisältävät todella paljon sellaista tietoa, mitä turvapaikanhakijalle olisi pitänyt avata lisää tietopaketissa. Tämä on yksi syy, miksi päädyin rajaamaan keinotunnuksen tietopaketin sisällöstä. Toinen syy on, että asian kuvittaminen olisi ollut todella haastavaa Papunetin kuvia käyttäen. Rajaamalla keinotunnuksen tietopaketin ulkopuolelle, sain pidettyä tietopaketin ytimekkäänä.

Verotus-osion kuvittamisessa jouduin käyttämään mielikuvitusta, sillä Papunetistä löytyy kuva ainoastaan verovirastolle. Muuten verotukseen liittyviä asioita, kuten veroa, verokorttia, veroprocenttia tai veronpalautusta, ei löydy kuvitettuna kuvapankista. Kuvittamisratkaisuja miettiessäni pohdin, mistä verotuksessa on kyse: vero on pakollinen maksu, joka kerätään yhteiskunnan palveluita varten. Työnantaja ottaa palkasta tietyn prosenttiosuuden veromaksuja, jotka välitetään Verohallinnolle. (Verohallinto 2017b, 2.) Verotusta käsiteltäessä puhutaan yleensä veroprocentista, joten päädyin kuvituksessa viittaamaan verotukseen %-merkillä. Yhdistämällä prosenttimerkin Papunetistä löytyviin kuviin, loin kuville merkitykset verotus, verokortti ja verokorttihakemus. Verot koskevat jokaista Suomessa oleskelevaa, sillä kaikista tuotteista ja palveluista sekä ansiotuloista maksetaan veroa (Verohallinto 2017b, 5). Tämän takia olisi tärkeää saada Papunetin kuvapankkiin selkeät kuvat verotukseen liittyvistä asioista. Kuvissa olisi hyvä käyttää myös Verohallinnon logoa, jotta kuvissa ilmaistu asia yhdistyisi todelliseen maailmaan.

Tietopaketin viimeinen osuus käsittelee palkanmaksua. Suomessa palkka maksetaan lähtökohtaisesti pankkitilille, erityistapauksissa palkka voidaan maksaa myös käteisellä. Selkokielisessä versiossa en mainitse palkan maksamista käteisellä, sillä opin näytetyöprosessin aikana kävi ilmi, että turvapaikanhakijan on mahdollista hankkia MONI-kortti, jolle työnantaja voi maksaa palkan. En avaa tietopaketissa MONI-kortin hakemisprosessia sen tarkemmin, sillä se olisi jo uuden tietopaketin aihe. Kerron ainoastaan MONI-kortin hankkimismahdollisuudesta ja siitä, että työnantaja voi maksaa palkan kortille. Tämän jälkeen ohjaan turvapaikanhakijan kysymään lisätietoa vastaanottokeskuksesta. Samoin kerron pankkitilin avaamismahdollisuudesta vain sen, että pankkitilin voi yrittää avata, mikäli turvapaikanhakijalla on voimassa oleva passi.

Palkka-asioiden kuvittaminen osoittautui haastavaksi, arkipäiväisyydestään huolimatta. Papunetin kuvavalikoimasta ei löytynyt selkeää kuvaa palkalle, joten kaksi kuvaa yhdistämällä loin uuden kuvan *palkka*. Palkka on työstä suoritettava korvaus, varsinkin rahakorvaus (Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone Oy 2017b). Koska palkka on rahallinen korvaus tehdystä työstä, päätin kuvata palkan yhdistämällä työtä merkitsevät kädet rahaan. Yllätyksekseni myöskään pankkitilille ei löytynyt valmista kuvaa Papunetistä, joten päädyin kuvittamaan pankkitilin kuvalla pankkikortti. Tietopaketissa

pankkitilin ja maksukortin erottaa toisistaan pankkitili-kuvassa olevista rahoista (kuva 4).

Kuva 4. Papunetin kuvat pankkikortille.

Tietopakettia kuvittaessani pohdin paljon sitä, mitä informaatiota valitsemani kuvat välittävät. Esimerkiksi valitessani kuvaa passille, minulle oli itsestään selvää, etten voi käyttää kuvaa Suomen passista. Suurimmassa osassa Papunetin kuvista oli kuvattuna Suomen passi, yhdessä Espanjan passi. Tietopaketissa en voinut viitata passiin millään tietyn maan passin kuvalla, sillä silloin passin merkitys olisi muuttunut kyseisen maan passiksi. Onneksi KUVAKO-hankkeen myötä Papunetin kuvapankkiin on lisätty kuva neutraalista passista, joten pystyin valitsemaan sen tietopaketin passiksi.

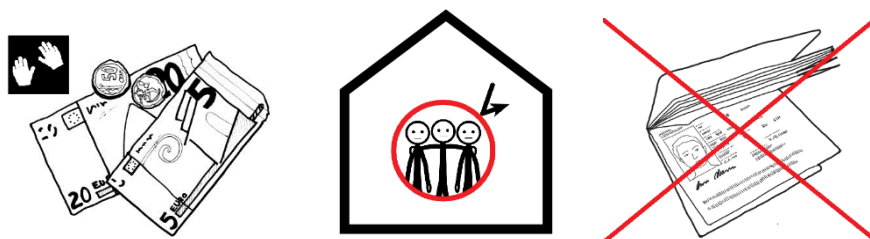
6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tietopaketin sisältö ja ulkoasu ovat muotoutuneet lopulliseen muotoonsa opinnäytetyöprosessin aikana. Tietopaketti sisältää tieto-osuiden lisäksi kansilehden, selkokielellä kirjoitetun kuvauksen tietopaketin sisällöstä, sisällysluettelon sekä lähteet tietopaketissa käytetyistä kuvista. Valmis tietopaketti lisätään Papunet-sivustolle, mistä kuka tahansa voi ladata sen käyttöönsä.

Opinnäytetyöni tavoitteena oli selvittää, miten Papunetin kuvat soveltuvat muokattuina tietopaketin kuvittamiseen. Kun aloitin tietopaketin laatimisen, opinnäytetyön tilaaja välitti minulle Tarinasta tulleen toiveen kuvien pehmeystä ja vaikuttavuudesta. Tämän lisäksi kuvittamisesta olisi hyvä aistia huumoria ja "pilkettä silmäkulmassa", sillä vastaanottokeskus on ympäristönä melko ankea. Valmista tietopakettia katsoessani joudun toteamaan, että en voinut vastata Tarinan toiveeseen käytettävissä olevien kuvien

avulla. Suurin osa valitsemistani kuvista on mustavalkoisia, tai väritykseltään siniseksi muutettuja, piktogrammeja, sillä Sclera Picto's -kuvastosta löytyi eniten aiheeseen soivia kuvia. Tietopaketissa on myös joitakin värillisiä kuvia, mutta niiden määrä ei riitä muuttamaan tietopaketin yleisilmettä valoisammaksi.

Kuvien mustavalkoisuus ei ole ainoa ongelma, minkä kanssa jouduin kamppailemaan tietopaketin kuvittamisen kanssa. Papunetin kuvapankista puuttuu sekä arkipäiväisiä että turvapaikanhakijan elämään liittyviä kuvia. Näitä ovat esimerkiksi palkka, verot, pankkitili, nimi ja vastaanottokeskus. Koska näille merkityksille ei löytynyt valmiita kuvia, muokkasin Papunetin kuvista uusia kuvia joko yhdistämällä olemassa olevia kuvia toisiinsa tai muokkaamalla kuvaa jollakin muulla tavalla. Kuvassa 5 näkyy muutama esimerkki muokkaamistani kuvista. Muokkaamani kuvat lisätään Papunetin kuvapankkiin KUVAKO-hankkeen merkinnällä.

Kuva 5. Esimerkkejä muokkaamistani kuvista.

Tietopakettia kuvittaessani huomasin, että Papunetin kuvapankissa on myös paljon kuvia, joiden merkitys ei ole helposti ymmärrettävissä. Tästä hyvänä esimerkkinä mainittakoon ainoa turvapaikanhakijaa symboloiva kuva (kuva 6). Tietopaketissa käytettävien kuvien pitäisi tukea luetun ymmärtämistä sekä aiheesta keskusteltaessa puhutun ymmärtämistä (Trygg 2010, 31). Tämänhetkinen kuva turvapaikanhakijasta on sellainen, että kuvaa ei voi ymmärtää ilman merkityksen opettamista. Myös Tarinan vastaanottokeskuksen johtaja koki kuvan ongelmalliseksi ja kysyi mahdollisuudesta korvata kuvan toisella. Kävin Papunetin henkilöitä esittävät kuvat läpi, enkä voinut valita niistä yhtäkään symbolisen kuvan korvaajaksi. Käytettävissä olevat henkilöahmot ovat siitä haastavia, että ne edustavat joko selvästi jompaakumpaa sukupuolta tai jotain tiettyä kulttuuria. Papunetin kuvapankkiin olisi tärkeää saada selvä ja sukupuoleltaan neutraali kuva turvapaikanhakijasta, jotta jatkossa kuvituksissa olisi mahdollista

käyttää ymmärrettävää kuvaa puhuttaessa yleisesti turvapaikanhakijasta. Tämän lisäksi voisi olla hyödyllistä saada myös erilliset kuvat turvapaikanhakijanaisestä ja -miehestä.

Kuva 6. Papunetin kuva turvapaikanhakijasta.

Tietopakettien kuvituksen tehtävänä on tukea selkokielisen tekstin ymmärtämistä, joten kuvituksen tulisi olla selkeää ja ymmärrettävää. Koska Papunetin kuvapankista ei vielä tässä vaiheessa löydy selkeitä kuvia aiheesta kuin aiheesta, olen soveltanut kuvia tietopakettien kuvittamisessa parhaani mukaan. Vaikka tekemäni tietopakettien kuvitus ei ole täysin selvä eikä yksiselitteinen, on tietopakettia silti mahdollista hyödyntää vastaanottokeskuksissa. Tietopaketti on tarkoitettu turvapaikanhakijan ja vastaanottokeskuksen työntekijän välisen kommunikoinnin tueksi, joten myös työntekijä voi toiminnallaan tukea turvapaikanhakijan ymmärrystä. Mikäli turvapaikanhakija ei kuvaa katsomalla ymmärrä, mistä on kyse, voi vastaanottokeskuksen työntekijä sen hänelle avata. Ideaalia tietenkin olisi, että kuvat olisivat niin selkeitä, että turvapaikanhakija voisi niiden merkityksen ymmärtää.

7 POHDINTA

Opinnäytetyöni valmistui pikaisella aikataululla, sillä idean syntyisestä opinnäytetyön palauttamiseen ehti kulua ainoastaan viisi kuukautta. Tietopakettien työstämiseen oli aikaa vain kuukauden päivät, joten produktin toteuttaminenkin tapahtui reippaalla tahdilla. Vaikka tiivis aikataulu määritteli osittain opinnäytetyössä käytettäviä menetelmiä, ei nopea tahti ollut ainoastaan huono asia – opinnäytetyön valmistumisen aikoihin myös vastaanottokeskukset pääsevät käsiksi tietopakettiin!

Koska opinnäytetyön aikataulu oli tiukka, konsultoin tietopaketin sisällöstä ainoastaan Tarinan vastaanottokeskuksen johtajaa. Tarinan johtaja tuntee tietopaketin käyttäjäkuntaa, joten hän osasi antaa arvokasta palautetta tietopaketin sisällöstä, tekstistä ja kuvista. Mikäli opinnäytetyön tekemiseen olisi ollut enemmän aikaa käytettävissä, olisi tietopaketti kannattanut viedä testattavaksi vastaanottokeskukseen. Turvapaikanhakijat ja vastaanottokeskuksen työntekijät olisivat osanneet antaa arvokasta lisätietoa tietopaketin toimivuudesta, jolloin tietopakettiin olisi voinut tehdä muutoksia käyttäjälähtöisesti.

Opinnäytetyöni kautta KUVAKO-hanke saa arvokasta lisätietoa siitä, miten Papunetin kuvat soveltuvat muokattuina turvapaikanhakijan työllistymiseen liittyvien asioiden kuvittamiseen. Opinnäytetyöprosessin ja tietopaketin valmistamisen aikana on käynyt selväksi, että Papunetin kuvilla ei ole mahdollista kuvittaa aihetta kuin aihetta. Kuvapankista puuttuu sekä arkipäiväisiä että turvapaikanhakijan elämään liittyviä kuvia, eikä olemassa olevat kuvat sovi aina tyyllillisesti vastaanottokeskusympäristön kuvittamiseen. Kuvia yhdistelemällä ja muokkaamalla on mahdollista luoda uusi merkityksiä, mutta käytettävissä olevat kuvat eivät mahdollista uusien merkitysten rakentamista loputtomiin. Kuvia yhdistelemällä tehdyt uudet merkitykset eivät ole aina yksiselitteisiä tai helposti ymmärrettäviä. Nykyisissä kuvissa on myös haasteena se, että kuvan merkityksen ymmärtäminen pelkän kuvan perusteella on toisinaan mahdotonta. Vaikeasti ymmärrettävistä kuvista ei ole mielekästä muokata uusia kuvia, koska silloin uudenkin kuvan merkityksen ymmärtäminen on oletettavasti vaikeaa. Kuvapankissa on siis selvästi tarvetta uusille ja selkeille kuville, jotka on toteutettu vastaanottokeskuksia ja turvapaikanhakijoita ajatellen. Nykyiset kuvat eivät vastaa muokattuina niihin haasteisiin, mitä vastaanottokeskusympäristön kuvittaminen asettaa.

Tietopaketin sisältö on rakennettu Tarinan vastaanottokeskuksen tarpeiden pohjalta, mutta tietopakettia ei ole toteutettu vain heitä ajatellen. Tietopaketti on kaikkien vastaanottokeskusten ja turvapaikanhakijoiden käytettävissä, sillä tietopaketti tulee julkiseen levitykseen Papunet-sivuston kautta. Sivustolta kuka tahansa voi käydä tulostamassa tietopaketin itselleen. Tietopaketin lisäksi Papunetin kuvapankkiin lisätään tietopakettiin muokkaamani kuvat, joten myös muokatut kuvat ovat jatkossa kaikkien saatavilla.

Valmistamani tietopaketti käsittelee turvapaikanhakijan työllistymistä ainoastaan turvapaikanhakijan näkökulmasta. Tarinan vastaanottokeskuksesta tullut toive työnantajalle suunnatusta tietopaketista on tärkeä jatkoaihe opinnäytetyölleni, sillä useilla työnantajilla on ennakkoluuloja turvapaikanhakijan palkkaamisesta. Tämän lisäksi tekemäni tietopaketin sisältöä olisi hyvä syventää esimerkiksi ohjeistuksilla, joissa kerrotaan tarkemmin MONI-kortin hakemisesta ja käyttämisestä, verokorttihakemuksen täyttämisestä tai verotoimistossa asioimisesta. Uusien aiheiden lisäksi myös olemassa olevan materiaalin päivittäminen on tärkeää. Maailma muuttuu ja uutta tietoa tulee jatkuvasti, joten turvapaikanhakijoille suunnattavien materiaalien tarve ei loppune koskaan.

LÄHTEET

- Elomaa, Mikko 2016. Graafinen ohjeistus vastaanottokeskukseen asiakkaaksi saapuvalla turvapaikanhakijalle. Laurea-ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulun perustutkinnon opinnäytetyö. Viitattu 14.1.2018. <http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/117845/Opinnaytetyo%20Mikko%20Elomaa%20joulukuu%202016%20FINAL.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Eurostat 2016. Record number of over 1.2 million first time asylum seekers registered in 2015. Eurostat News release 44/2016. Viitattu 3.4.2018. <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7203832/3-04032016-AP-EN.pdf/790eba01-381c-4163-bcd2-a54959b99ed6>
- Haaksluoto, Anne & Koivisto, Sanna-Leena 2013. Uusi Koti – maahanmuuttajan ja SPR:n ystävän kuvallinen asumisen ja asioinnin opas. Savonia-ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulun perustutkinnon opinnäytetyö. Viitattu 14.1.2018. http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/67895/Koivisto_Sanna-Leena.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Hedberg, Katja 2017. Luokkahuoneessa koko maailma. Viitattu 4.4.2018. <https://www.puijola.net/2017/09/luokkahuoneessa-koko-maailma/>
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. 15.-17. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi
- Humanistinen ammattikorkeakoulu 2018. KUVAKO-hanke. Viitattu 10.1.2018. <http://kuvako.humak.fi/>
- Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus 1948. Viitattu 23.3.2018. http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/fin.pdf
- Jauhiainen, Jussi S. 2017. Turvapaikanhakijoiden tulo Euroopan unioniin ja Suomeen vuonna 2015. Teoksessa Jussi S. Jauhiainen (toim.) Turvapaikka Suomesta? Vuoden 2015 turvapaikanhakijat ja turvapaikkaprosessit Suomessa. Turku: Painosalama Oy, 19-30. Viitattu 10.1.2018. <https://www.utu.fi/fi/yksikot/sci/yksikot/maageo/tutkimus/julkaisut/Documents/URMI.pdf>
- Kiuttu, Petri 2015. Työttömyys kasvaa edelleen. Viitattu 6.4.2018. <http://selkosanomat.fi/kotimaa/tyottomuus-kasvaa-edelleen/>
- Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone Oy 2017a. Kielitoimiston sanakirja. Konsultoida. Viitattu 28.3.2018. <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/konsultoida>
- Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone Oy 2017b. Kielitoimiston sanakirja. Palkka. Viitattu 4.4.2018. <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/palkka>
- Kuosma, Tapio 2016. Turvapaikka ja pakolaisasema. Kansainvälisen suojelun periaatteet. Kemi: Atrain & Nord kustannusliike
- Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta 746/2011. Viitattu 23.3.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110746>
- Lapin työ- ja elinkeinotoimisto 2018. Turvapaikanhakijan oikeus TE-palveluihin. Viitattu 22.1.2018. http://toimistot.te-palvelut.fi/documents/244949/12609604/TE-palvelut_Suomi/3a476d80-1162-4f8d-a02b-eb6675378875

- Maahanmuuttovirasto 2017a. Tilastot – turvapaikkahakemukset. Viitattu 10.1.2018. <http://tilastot.migri.fi/#applications/23330/49?start=540&end=551>
- Maahanmuuttovirasto 2017b. Oulun, Turun ja Tampereen vastaanottokeskuksissa kokeillaan vastaanottorahan maksamista maksukortille. Viitattu 28.3.2018. http://migri.fi/artikkeli/-/asset_publisher/oulun-turun-ja-tampereen-vastaanottokeskuksissa-kokeillaan-vastaanottorahan-maksamista-maksukortille
- Maahanmuuttovirasto 2018a. Arki vastaanottokeskuksessa. Viitattu 7.4.2018. <http://migri.fi/arki-vastaanottokeskuksessa>
- Maahanmuuttovirasto 2018b. Vastaanoton palvelut – Vastaanottopalvelut turvapaikanhakijoille. Viitattu 10.1.2018. http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/vastaanottoiminta/vastaanoton_palvelut
- Maahanmuuttovirasto 2018c. Vastaanottokeskukset kartalla. Viitattu 23.3.2018. http://migri.fi/documents/5202425/6428609/vokit_kartalla_03042017.pdf/3ec692bb-213e-4b21-bd3d-5a3cb2b40ace/vokit_kartalla_03042017.pdf.pdf
- Maahanmuuttovirasto 2018d. Turvapaikan hakeminen. Viitattu 14.1.2018. http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/turvapaikan_hakeminen
- Maahanmuuttovirasto 2018e. Turvapaikka Suomesta. Työ- ja opintotoiminta. Viitattu 27.3.2018. <http://migri.fi/tyo-ja-opintotoiminta>
- Maahanmuuttovirasto 2018f. Turvapaikanhakijan työnteko-oikeus. Viitattu 22.1.2018. http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/tyonteko-oikeus
- MONI asiakaspalvelu 2018. MONI-kortti turvapaikanhakijalle? Sähköpostiviesti 29.3.2018.
- Ojala, Joonas & Piironen, Oskari 2017. KOMMUNIKAATION TUKEMINEN PAIHOLAN VASTAANOTTOKESKUKSEN SAIRASVASTAANOTOLLA – Kuvamateriaalia flunssan ja vatsataudin omahoidon ohjaukseen. Karelia-ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulun perustutkinnon opinnäytetyö. Viitattu 14.1.2018. http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/126123/Ojala_Joonas_Piironen_Oskari_05_05_2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Opetusministeriö 2004. Taide tarjolle, kulttuuri kaikille. Vammaiset ja kulttuuri –toimikunnan ehdotus toimenpideohjelmaksi. Opetusministeriö. Opetusministeriön julkaisuja 2004:29. Viitattu 27.3.2018. http://www.kulttuuriakaikille.fi/doc/ohjelmat_ja_strategiat/taide_tarjolle_kulttuuri_kaikille_ehdotus_toimenpideohjelmaksi.pdf
- Pakolaisten oikeusasemaan koskeva yleissopimus (77/1968). Viitattu 23.3.2018. https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1968/19680077/19680077_2
- Papunet 2014. Mikä Papunet on? Papunetin tehtävät. Viitattu 28.3.2018. <http://papunet.net/yksikko/papunet-yksikk%C3%B6>
- Papunet 2015. Mikä Papunet on? Papunet-sivusto. Viitattu 28.3.2018. <http://papunet.net/yksikko/papunet-sivusto>
- Papunet 2017. Kuvat kommunikoinnissa. Viitattu 7.4.2018. <http://papunet.net/tieto/kuvat-kommunikoinnissa>
- Papunet 2018a. Kuvapankki. <http://papunet.net/materiaalia/kuvapankki/>

- Papunet 2018b. Tietoa Kuvasivujen käyttäjille. Viitattu 3.4.2018. <http://papunet.net/kuva/vinkit/>
- Selkokeskus 2015. Selkokieli - määritelmä. Viitattu 11.1.2018. <http://selkokeskus.fi/selkokieli/maaritelma/>
- Selkokeskus 2016a. Selkokuva. Viitattu 12.1.2018. <http://selkokeskus.fi/selkokieli/selkojulkaisun-ulkoasu/selkokuvat-2/>
- Selkokeskus 2016b. Rakenteet. Viitattu 4.4.2018. <http://selkokeskus.fi/selkokieli/selkokirjoitusohjeet/rakenteet/>
- Setlementti Puijola ry 2016. Kuopion Setlementti Puijola ry Vuosikertomus 2015. Viitattu 11.1.2018. https://issuu.com/shurpali/docs/toimintakertomus_setlementti_puijola
- Setlementti Puijola ry 2017. Kuopion Setlementti Puijola ry Vuosikertomus 2016. Viitattu 28.3.2018. https://issuu.com/setlementtipuijola/docs/kuopion_setlementti_puijola_vuosike
- Setlementti Puijola ry 2018. Kuopion Setlementti Puijola Vuosikertomus 2017. Viitattu 3.4.2018. https://issuu.com/setlementtipuijola/docs/kuopion_setlementti_puijola_vuosike_52f6463acdbae0
- Sisäasiainministeriö 2012. Turvapaikanhakijoiden ja Suomessa jo asuvien ulkomaalaisten henkilöllisyyden osoittaminen pankki- ja muussa asiointissa. Turvapaikanhakijan asiointikorttia selvittäneen työryhmän loppuraportti. Sisäasiainministeriö. Sisäinen turvallisuus. Sisäasiainministeriön julkaisuja 46/2012. Viitattu 23.1.2018. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79485/sm_462012.pdf?sequence=1
- Sisäministeriö 2018. Pakolainen pakenee vainoa kotimaassaan. Viitattu 31.3.2018. <http://intermin.fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat-ja-pakolaiset>
- Trygg, Boel Heister 2010. Graafinen kommunikointi. Esineet, kuvat ja symbolit puhetta tukevassa ja korvaavassa kommunikoinnissa. Suom. Pirkko Rautakoski. Helsinki: Oppimateriaalikeskus Opikse
- Työ- ja elinkeinoministeriö 2018. Asiakkaana TE-palveluissa. Viitattu 4.4.2018. http://www.te-palvelut.fi/te/fi/nain_asioit_kanssamme/te_palvelut/asiakkaana_te_palveluissa/index.html
- Työsopimuslaki 55/2001. Viitattu 22.1.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010055>
- Ulkomaalaislaki 301/2004. Viitattu 23.3.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040301#a8.5.2009-323>
- Verohallinto 2017a. Töihin Suomeen. Verokortti ja keino tunnus turvapaikanhakijalle. Viitattu 22.1.2018. https://www.vero.fi/henkiloasiakkaat/verokortti-ja-veroilmoitus/ulkomailta_suomeen/toihin_suomeen/
- Verohallinto 2017b. Suomen verotus selkokielellä. Viitattu 4.4.2018. https://www.vero.fi/contentassets/09b6f07e61dd490ab0caabba8e7ab6b0/suomen-verotus-selkokielell%C3%A4_sertifikaatti.pdf
- Vilkka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2004. Toiminnallinen opinnäytetyö. 1.-2. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Virtanen, Hannu 2012. Selkokielen käsikirja. 2. uudistettu painos. Helsinki: Oppimateriaalikeskus Opike

Virtanen, Hannu 2014. Selkokielen tarvearvio 2014. Teoksessa Hannu Virtanen (toim.) Selkokielen tarvearvio 2014. Selkokeskus, Kehitysvammaliitto ry, 20. Viitattu 11.1.2018. http://selkokeskus.fi/wordpress/wp-content/uploads/2016/05/Tarvearvio_2014_kevyt.pdf

Vuorenpää, Joonas 2016. Turvapaikanhakijoiden pankkiasiointi. Viitattu 29.3.2018. http://www.finanssiala.fi/uutismajakka/Sivut/Turvapaikanhakijoiden_pankkiasiointi.aspx

LIITTEET

Liite 1 Hahmotelma tietopaketin sisällöstä

HAHMOTELMA TIETOPAKETIN SISÄLLÖSTÄ

- Työnteko-oikeus:
  - Turvapaikanhakija saa tehdä töitä 3 kk:n päästä turvapaikanhakijaksi ilmoittautumisen jälkeen, mikäli hän on esittänyt viranomaiselle ai-doksi todetun passin tai muun matkustusasiakirjan
  - Raja on 6 kuukautta, mikäli matkustusasiakirjaa ei ole esitetty
  - Työnteko-oikeus on voimassa, kunnes turvapaikkahakemuksesta an-nettu päätös on lainvoimainen
- Työn hakeminen:
  - Turvapaikanhakija ei voi rekisteröityä TE-toimiston asiakkaaksi
  - Turvapaikanhakija voi hyödyntää TE-toimistoa itsenäiseen työnhakuun; toimiston aulassa sijaitsevia tietokoneita voi käyttää työpaikan etsimiseen, ja aulassa olevat verkkoneuvojat voivat tarvittaessa neu-voa ja opastaa siinä
  - Töitä voi myös käydä kysymässä suoraan yrityksistä (?)
- Verotus:
  - Verokortin saa verotoimistosta
  - Verotoimistossa asioimista varten turvapaikanhakijan olisi hyvä täyt-tää ennakkoon tulostettava verokorttihakemus (lomake 5042), mutta lomake on mahdollista saada myös verotoimistosta
    - Lomakkeeseen tulee merkitä ainakin henkilötiedot, Suomeen saa-pumispäivä, työnteon alkamispäivä, arvio koko vuoden palkan määrästä ja työnantajan nimi, jos se on jo tiedossa.
  - Verotoimistossa asioimista varten mukaan otetaan ennakkoon täy-tetty verokorttihakemus, vastaanottokeskuksen asukaskortti tunnista-mista varten sekä mahdollinen passi ja työsopimus
    - Mikäli työsopimusta ei ole, turvapaikanhakijan tulee arvioida vuo-den palkan suuruus sekä kertoa, mistä saa töitä tai kuka hänet työllistää.
  - Koska turvapaikanhakijalla ei ole suomalaista henkilötunnusta, virkai-lija luo turvapaikanhakijalle keinotunnuksen henkilöllisyyttä varten
- Palkanmaksu:
  - Palkka maksetaan lähtökohtaisesti pankkitilille
    - Pankkitilin voi avata, jos turvapaikanhakijalla on voimassa oleva, todennettu passi
    - (Mikäli pankkitiliä ei ole, palkka voidaan maksaa myös käteisellä)

Liite 2 Tietopaketti

Tietopaketti turvapaikanhakijan työllistymisestä
kivin ja selkosuomella

Tietopaketti turvapaikanhakijan työllistymisestä

Tässä tietopaketissa kerrotaan turvapaikanhakijan työllistymisestä: työnteko-oikeudesta, työn hakemisesta, verotuksesta ja palkanmaksusta. Tietopaketti on toteutettu selkokielellä. Tekstin pääsanat on myös kuvitettu.

Tietopaketin on tehnyt Raita Maliniemi. Tietopaketti on osa Raitan opinnäytetyötä, jonka hän on tehnyt KUVAKO-hankkeelle.

Sisältö

Työnteko-oikeus	3
Työn hakeminen	4
Verotus	5
Palkanmaksu	8
Lähteet	9

Työnteko-oikeus eli oikeus tehdä palkkatyötä

Voit tehdä töitä, kun olet ollut turvapaikanhakijana kolme tai kuusi kuukautta.

Voit tehdä töitä kolmen kuukauden jälkeen,

jos sinulla on aidoksi todettu passi.

Jos sinulla ei ole passia, voit tehdä töitä kuuden kuukauden jälkeen.

Saat tehdä töitä, kunnes päätös turvapaikasta on lopullinen.

Työn hakeminen

Voit kysyä töitä suoraan yrityksistä.

Voit käyttää TE-toimistoa eli työ- ja elinkeinotoimistoa itsenäiseen työnhakuun

TE-toimistossa on tietokoneita, joilla voit etsiä työpaikkoja.

TE-toimiston työntekijät voivat auttaa tietokoneen käyttämisessä.

Verotus

Jos teet töitä, tarvitset verokortin.

Saat verokortin verotoimistosta.

Sinun pitää täyttää verokorttihakemus eli lomake 5042.

Voit tulostaa lomakkeen netistä tai hakea sen verotoimistosta.

Merkitse lomakkeeseen seuraavat asiat:

- henkilötiedot

- päivämäärä, milloin saavuit Suomeen

- päivämäärä, milloin aloitat työt

- arvio vuoden palkasta

- työnantajan nimi, jos tiedät sen

Kun menet asioimaan verotoimistoon, ota mukaan:

- täytetty verokorttihakemus

- vastaanottokeskuksen ID-kortti

- passi, jos sinulla on

- työsopimus, jos sinulla on

- Jos sinulla ei ole työsopimusta, sinun pitää arvioida

vuoden palkka ja kertoa, mistä saat töitä.

Palkanmaksu

Työnantaja maksaa palkan pankkitilille.

Voit yrittää avata pankkitilin, jos sinulla on voimassa oleva passi.

Voit hankkia myös MONI-kortin.

Työnantaja voi maksaa palkan MONI-kortille.

Saat lisää tietoa MONI-kortista vastaanottokeskuksesta.

Tietopaketin kuvien lähteet:

Sclera. Valita työ. Papunetin kuvapankki, papunet.net

Sergio Palao / CATEDU. Oikeudet. Papunetin kuvapankki, papunet.net

Sclera. Työtehtävä. Papunetin kuvapankki, papunet.net

Sergio Palao / CATEDU. Papunetin kuvapankki, papunet.net

Sergio Palao / CATEDU, muokkaus Papunet. Turvapaikanhakija. Papunetin kuvapankki, papunet.net

Heidi Ahlström. 03, maaliskuu. Papunetin kuvapankki, papunet.net

Heidi Ahlström. 06, kesäkuu. Papunetin kuvapankki, papunet.net

Sergio Palao / CATEDU. Hyväksyntä. Papunetin kuvapankki, papunet.net

Kuvako / Sari Kivimäki, Johanna Eskelinen. Passi. Papunetin kuvapankki, papunet.net

Kuvako / Sari Kivimäki, Johanna Eskelinen. Passi. Papunetin kuvapankki, papunet.net. Muokkaus Raita Maliniemi

Elina Vanninen. Päätös. Papunetin kuvapankki, papunet.net; Sergio Palao / CATEDU, muokkaus Papunet. Turvapaikanhakija. Papunetin kuvapankki, papunet.net. Muokannut Raita Maliniemi

Sergio Palao / CATEDU. Saakka. Papunetin kuvapankki, papunet.net

Sclera. Valita työ. Papunetin kuvapankki, papunet.net

Sclera. Sopia tapaaminen. Papunetin kuvapankki, papunet.net;
Sclera. Valita työ. Papunetin kuvapankki, papunet.net. Muokannut Raita Maliniemi

Sclera. Yritys. Papunetin kuvapankki, papunet.net

Sclera. Työvoimatoimisto. Papunetin kuvapankki, papunet.net

Sclera. Omatoiminen. Papunetin kuvapankki, papunet.net

Sclera. Tietokone. Papunetin kuvapankki, papunet.net

Sclera. Tietotekniikkataidot. Papunetin kuvapankki, papunet.net;
Sclera. Kysymysmerkki. Papunetin kuvapankki, papunet.net.
Muokannut Raita Maliniemi

Sergio Palao / CATEDU. Henkilöstö. Papunetin kuvapankki, papunet.net

Sclera. Avustaa tietokonetyöskentelyssä. Papunetin kuvapankki, papunet.net

Annakaisa Ojanen. Rahat. Papunetin kuvapankki, papunet.net; Sergio Palao / CATEDU. Prosentti. Papunetin kuvapankki, papunet.net. Muokannut Raita Maliniemi

Sclera, muokkaus Ritva Hämäläinen Savas. Lomake. Papunetin kuvapankki, papunet.net; Sergio Palao / CATEDU. Prosentti. Papunetin kuvapankki, papunet.net. Muokannut Raita Maliniemi

Elina Vanninen. Verovirasto. Papunetin kuvapankki, papunet.net

Elina Vanninen. Lomake. Papunetin kuvapankki, papunet.net; Sergio Palao / CATEDU. Prosentti. Papunetin kuvapankki, papunet.net. Muokannut Raita Maliniemi

Sclera. Tulostin. Papunetin kuvapankki, papunet.net

Sergio Palao / CATEDU, muokkaus Kuvako / Sari Kivimäki, Johanna Eskelinen. Internet. Papunetin kuvapankki, papunet.net

Sergio Palao / CATEDU. Noutaa. Papunetin kuvapankki, papunet.net

Sclera. Täyttää lomake. Papunetin kuvapankki, papunet.net

Sclera, muokkaus Ritva Hämäläinen Savas. Tieto. Papunetin kuvapankki, papunet.net

Sclera, muokkaus Ritva Hämäläinen Savas. Kuka olen. Papunetin kuvapankki, papunet.net

Sclera, muokkaus Ritva Hämäläinen Savas. Sopia tapaaminen. Papunetin kuvapankki, papunet.net

Sergio Palao / CATEDU, muokkaus Papunet. Muuttaa Suomeen. Papunetin kuvapankki, papunet.net

Sclera. Vuosi. Papunetin kuvapankki, papunet.net

Annakaisa Ojanen. Rahat. Papunetin kuvapankki, papunet.net; Sclera. Työtehtävä. Papunetin kuvapankki, papunet.net. Muokannut Raita Maliniemi

Sclera. Johtaja. Papunetin kuvapankki, papunet.net

Sergio Palao / CATEDU. Sukunimi. Papunetin kuvapankki, papunet.net; Sclera. Kysymysmerkki. Papunetin kuvapankki, papunet.net. Muokannut Raita Maliniemi

Sergio Palao / CATEDU. Mennä. Papunetin kuvapankki, papunet.net

Sclera. Laittaa tavarat salkkuun. Papunetin kuvapankki, papunet.net

Sergio Palao / CATEDU. Rakennus. Papunetin kuvapankki, papunet.net; Sergio Palao / CATEDU, muokkaus Papunet. Turvapaikanhakija. Papunetin kuvapankki, papunet.net. Muokannut Raita Maliniemi

Sclera. Henkilökortti. Papunetin kuvapankki, papunet.net

Sclera. Työsopimus. Papunetin kuvapankki, papunet.net

Sclera. Maksaa. Papunetin kuvapankki, papunet.net

Sclera. Pankkikortti. Papunetin kuvapankki, papunet.net

Sclera. Pankkikortti. Papunetin kuvapankki, papunet.net